

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 21. svibnja 2008.

Roman Melodijski - kršćanski Pindar

Draga braćo i sestre!

S Romanom Melodijskim ili Slatkopojcem vraćamo se području Sirije i, kao što je slučaj sa svetim Efremom, susrećemo jednog đakona koji svoju vjeru umije opjevati poetskim izričajima. Zbog uzvišenosti svojih stihova prozvan je „kršćanskim Pindarom“. Roman se rodio u Emesi (danas Homs) u Siriji oko 490. godine. Slubeni bogosluni tekst iz 10. st., „Sinaksarij“, izvješćuje nas da se, primivši osnove grčke i sirijske kulture u rodnom gradu, odselio u Berito (Beirut) te ondje usavršio klasično obrazovanje i poznavanje retorike. Nakon što je zaređen za trajnog đakona (oko 515. god.), ondje je kroz tri godine propovijedao. Potom se, pred kraj vladavine Anastazija I. (oko 518.), preselio u Carigrad i ondje smjestio u samostan uz crkvu Bogorodice u četvrti Kyros. Sinaksarij govori da se u svojem pastoralnom djelovanju napose iskazao kao propovjednik te donosi ključni događaj njegova ivota: ukazanje u snu Majke Boje i dar pjesničke karizme. Marija ga je naime navela da proguta svitak papira. Probudivši se, Roman je počeo s ambona proglašavati: „Danas Djeвица rađa nadnaravnoga“ (Himan „O rođenju“ I. Proemij). Postao je tako homileta-pjevač i to ostao sve do svoje smrti (nakon 555. godine).

Roman ostaje zabiljeen u povijesti kao jedan od ponajboljih pisaca bogoslunih himana istočne kršćanske Crkve. Kao što je poznato, homilija je tada bila gotovo jedina prilika za katehetsko poučavanje vjernika. Roman se tako predstavlja kao uzoran svjedok vjerskog osjećaja svoga doba. Iz njegovih tekstova moemo upoznati liturgijsku kreativnost, teološku misao, estetiku i svetu himnografiju toga doba. Mjesto gdje je Roman propovijedao bilo je svetište na periferiji. Penjao bi se na ambon smješten u središtu crkve i govorio zajednici slueći se prilično bogatim uprizorenjem:

rabio je zidne slikarije ili ikone postavljene na ambon, a utjecao se i dijalogu. Njegove su pjevane homilije bile metričke, zvane „kondaci“ (kontakia). Izraz kontakion, „prutić“, odnosi se izgleda na štapić oko kojega se omotavao svitak liturgijskoga rukopisa ili neki drugi svitak. Kondaka koji su do nas dospjeli pod Romanovim imenom ima osamdeset i devet, no predaja mu ih pripisuje tisuću. Kod Romana se svaki kondak sastoji od kitica, najčešće između osamnaest i dvadeset i četiri, s jednakim brojem slogova, a ustrojene su po uzoru na prvu strofu (irm); ritmički naglasci redaka svih kitica oblikovani su prema naglascima irma. Svaka kitica zaključuje se pripjevom (efimnij) koji je najčešće jednak kako bi se ostvarilo poetsko jedinstvo. Usto, počeci pojedinih kitica označuju ime autora (akrostih), kojemu prethodi pridjev „ponizan“. Himan se zaključuje molitvom koja se odnosi na stvarnost koja se slavi ili se u njemu spominje. Po završetku biblijskoga čitanja Roman je pjevao Proemij, obično u obliku molitve ili prošnje. Naviještao je tako temu homilije i tumačio pripjev koji se imao ponavljati u koru na kraju svake kitice koju je pjevao s povišenom kadencom.

Znakovit primjer pruža nam kondak za Petak muke: riječ je o dramatičnom razgovoru Marije i Sina, koji se odvija na krinom putu: „Kamo ideš, sine? Zašto tako brzo završavaš tvoj život? / Ne bih nikada povjerovala, o sine, da ću te takva vidjeti, / niti bih ikad mogla zamisliti da će toliki bijes obuzeti bezbonike / da će se usuditi dići ruku na te protiv svake pravde“. Isus odgovara: „Zašto plačeš, majko moja? [...] Zar ne bih trebao trpjeti? Zar ne bih trebao mrijeti? / Kako bih onda mogao spasiti Adama?". Sin Marijin tješi majku, ali je i podsjeća na njezinu ulogu u povijesti spasenja: „Odloi, stoga, majko, odloi svoju bol: / ne priliči ti da jecaš, jer si prozvana punom milosti“ (Marija podno krija, 1-2; 4-5). U himnu, potom, gdje se govori o Abrahamovoj rtvi, Sara si uzima pravo odluke o Izakovu životu. Abraham kaže: „Kad Sara čuje, Gospodine moj, sve tvoje riječi, / spoznavši ovu tvoju volju, ona će mi reći: / - Ako nam ga uzima onaj koji nam ga i daje, zašto nam ga daje? / [...] - Ti, o starče, ostavi mi mog sina, / i kad ga bude htio onaj koji te pozva, morat će to meni reći“ (Abrahamova rtva, 7).

Roman ne koristi bizantski grčki jezik, nego jezik blizak koine grčkom Novoga zavjeta, koji je razumljiviji njegovim slušateljima. Služi se metaforama koje se često provlače kroz cijeli kondak, kao što se to vidi kod usporedbe Isusa sa „svjetiljkom koja ne opeče i svjetlom protiv tame“: „[...] elim te držati u ruci poput svjetiljke; / doista, onaj koji nosi svjetiljku, ona mu korake osvjetljava a da ga ne opeče. / Osvijetli me, dakle, Ti koji si neugasivo svjetlo“ (Prikazanje ili Blagdan susreta - Sretenje, 8). Kao vješt komunikator, naš se đakon katkad izravno obraća slušateljstvu: tako primjerice proglašava svoje homilije praznima ako ih ne prati ispravno i dosljedno ponašanje: „Učini moj jezik jasnim, Spasitelju moj, otvori mi usta / i, pošto si ih napunio, probodi mi srce, da mi djelo / odgovara riječima“ (Poslanje apostola, 2).

Roman je zapravo bio više vjeroučitelj nego teolog u strogom smislu. Njegova je elja bila prenijeti vjernicima Boji naum o spasenju ljudi u Kristu (oikonomia), pokazujući usku vezu između stvaranja i otkupljenja. U svojim himnima česti su tipološki paralelizmi. Na primjer, onaj između Izaka i Krista: „Kao što za me nisi poštedio sina svoga, / ni ja poradi svih ljudi neću poštedjeti Sina svoga“ (Abrahamova rtva, 22); ili onaj između Eve i Marije (Rođenje [III]. Adam i Eva u spilji). Roman nudi i

sjajan saetak pneumatologije u skladu s Carigradskim saborom (381. god.) i bogatim naukom istočnih otaca. O Duhovima naglašava kontinuitet između Krista uzašla na nebo i apostola, to jest Crkve, te uzvisuje njezino misijsko djelo u svijetu: „[...] boanskom silom osvojili su sve ljude; / posluli su se Kristovim kriem kao perom, / sluli su se riječima kao mreama i njima su lovili svijet, / imali su Riječ kao naoštrenu udicu, / poput mamca postalo je za njih / tijelo Gospodara svega svijeta" (Pedesetnica, 2;18).

Na području kristologije suprotstavlja se zastranjenima arijevacima koji su nijekali Kristovo boanstvo: „Veliko je u svemiru otajstvo tvoga dolaska, / što ga učenici Arijevi hule / izjavljujući da si ti, koji si istobitan Ocu, zapravo načinjeno i stvoreno biće" (Uskrsnuće Isusovo [IV], 14). Protiv nestorijanaca donosi nauk Kalcedonskoga sabora (451. god.) o Kristu, pravom čovjeku i pravom Bogu: „Bijaše čovjek, doista, Krist, no bijaše i Bog, / ne bijaše ipak podijeljen na dvoje: Jedan je, sin jednoga Oca koji je Jedini" (Muka, 19). Što se tiče mariologije, Roman, zahvalan Djevici za dar pjesničke karizme, spominje je na kraju gotovo svih himana te joj posvećuje svoje najljepše kondake: Rođenje, Navještenje, Bogomajčinstvo, Nova Eva.

Moralni nauk, na kraju, usmjeren je prema eshatologiji, posebice prema posljednjem sudu (Deset djevica [II]), pa tako i prema obraćenju u pokori i postu. Pozitivno gledajući, kršćanin mora vršiti ljubav, milosrđe. Roman naglašava prvenstvo ljubavi nad uzdržljivošću u dva himna, Svadba u Kani i Deset djevica. Ljubav je najveća među krepostima: „[...] deset djevica posjedovale su krepost nedirnuta djevičanstva, / no za pet od njih ta je teška vjeba bila besplodna. / Ostale su zasjale svjetiljkom ljubavi za ljudski rod, / stoga ih zaručnik pozva" (Deset djevica, 1).

Drhtaj ljudskosti, ar vjere i duboka poniznost primaju pjesni Romana Melodijskog. Zbog svoje umjetnosti i promatranja svetog otajstva zasluo je naslov hosios (sveti). On je primjer đakona koji uči, prima, utjelovljuje Sveto pismo. On je i učitelj umjetnosti prenošenja Riječi zajednici posredstvom pjesme, glazbe i ikona. U bogoslujuznak postaje mjesto koje povezuje, prenoseći jedno u drugo, vidljivo i nevidljivo, zemaljsku i nebesku Crkvu: „Zlatna vrata neba - da se poslujemo njegovim riječima - otvaraju se!" Zašto ne bismo iz ovoga drevnoga iskustva preuzeli pouku koja ima smisla i za današnju „civilizaciju slike"?

Pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Radost mi je pozdraviti sve hrvatske hodočasnike, a na poseban način skupinu iz Splita. Uoči blagdana Presvetoga Tijela i Krvi Kristove, stavljam vam na srce da sa ivom vjerom, zahvalnošću i ljubavlju sve više susrećete Gospodina u ovom divnom sakramentu. Hvaljen Isus i Marija!
